

Intro

Wanneer je 'confessioneel' en 'spiritualiteit' intypt op Google, krijg je nog wel een paar treffers, maar als je je zoekopdracht specifiek maakt, bijv. door in plaats van confessioneel 'Confessionele Beweging' (Confessionele Vereniging of Confessioneel Gereformeerd Beraad) in te typen, levert dit niets op.

Ook wel een verademing

Geen nood zou ik zeggen, want ik ben intussen wat argwanend geworden voor alle combinaties die het woord spiritualiteit toelaat, je hebt zelfs de spiritualiteit van de knoop en de haarspeld, dus geen treffers heeft ook wel iets van een verademing. Er zit kennelijk een voorbehoud in van de confessioneel tegen spiritualiteit. Wellicht is dat de wat spontane reflex van zweverig of modieus gedoe. Een wat meer beredeneerde proteststem zegt: spiritualiteit? Dat gaat over onze ondervinding, onze beleving, onze ervaring. Maar daar moeten we het toch niet van hebben?

Kantelende tijden

En toch: hoezeer dat waar is, is daarmee de kous niet af. Ook met dit gelijk kun je niet ontkennen hier en daar en misschien vaker dan je lief is bloedarmoede, geestelijke bloedarmoede aan te treffen. Of zelfs het gevoel vast te lopen. Werkt de liturgie nog wel? Wat hebben we aan te bieden aan jonge mensen die christen willen zijn? We zien nogal wat jongeren de evangelische afslag nemen. Of bijtanken in een kloosterretraite. Of op adem komen in een conferentie van de Charismatische Vereniging. Verdamppt de confessioneel? We zien dat een geloofsovertuiging ineens weg kan vloeien. Uit het hoofd en misschien al eerder uit het hart. Heeft het trouwens wel het hart ooit geraakt? Zou het dan misschien toch wat spiritueler moeten, en ook kunnen?

Wat is spiritualiteit

Maar wat is spiritueel? Voor alle duidelijkheid: spiritualiteit is niet persé iets zweverigs, zo van: als je niet in God gelooft kun je altijd nog spiritueel zijn. Dan wordt het een paraplu-begrip waar van alles onder schuil kan gaan. Laten we het nu in ieder geval over christelijke spiritualiteit hebben. Dat is in de kern leven door de Spiritus Sanctus. Die Spiritus Sanctus om het nog wat spannender te maken, werkt (ook) in ons. In ons denken, in onze wil, in ons gemoed, in ons hart. Om het nog spannender te maken: de heilige Geest brengt ons Christus te binnen. Of, wat hetzelfde is met andere woorden: brengt ons binnen in Christus en doet ons leven in Hem.

De achtergrond van het voorbehoud

Nu terug naar het voorbehoud van de confessioneel op de wereld van de spiritualiteit. Als ik het goed zie is dat een voorbehoud tegen vaagheid, tegen subjectivisme en tegen syncretisme. Of, samengevat, tegen een verlies aan *objectiviteit*. En als het gaat om dat objectieve zijn er drie grootheden waar de ware confessioneel het voor opneemt. Dat zijn de confessie, de Schrift en de kerk. Drie objectieve grootheden die haaks op vaagheid, subjectivisme en syncretisme staan.

Heel kort en waarschijnlijk overbodig om dit duidelijk te maken. De eerste grootheid is de confessie. De taal van de confessie is objectieve taal. Het geeft ons houvast. Het spreekt uit waar je mee kan leven en waar je mee kan sterven. Het verwoordt het onbetwifelbaar christelijk geloof en dat in gemeenschap met de kerk van alle tijden en plaatsen.

Achter de confessie staat de Schrift in al zijn objectiviteit. 'Er is geschreven en er is geschied'. De Schrift is Openbaring van God en niet een verzameling van religieuze expressies. De canon vertelt ons over de God van Abraham, Izaak en Jacob en over de Vader van Jezus Christus. Het vertelt ons over God en dat het heil buiten ons is gelegen.

En dan, als derde grootheid, de kerk. We zijn van de kerk. Dat objectieve lichaam. We worden met de doop ingelijfd in het lichaam van de kerk en we zijn beslist geen verzameling spirituelen. Wat ik geloof is wel belangrijk maar dan als afgeleide van het geloof van de kerk.

Een positieve aanwending

Nu zou ik ervoor willen pleiten dat confessie, Schrift en kerk niet alleen ingezet wordt tegen vage, of individualistische of syncretische spiritualiteit, maar ook positief, in het ontwikkelen van een confessionele, een Bijbelse en een kerkelijke spiritualiteit. Ik denk dat daar nog wel een wereld bij te winnen is, en ik geef een aantal voorzetten, waarbij ik de grote drie om zo te zeggen spiritueel oprek of juist vul.

1 Confessie en dogma

Om te beginnen dan de confessie. Of laat ik het maar gewoon over het dogma hebben, als kern van de confessie. Er wordt veel gescholden op het dogma en dogmatisch christendom klinkt in ieder geval niet spiritueel. Dat is omdat we noch confessie, noch dogma meer begrijpen. Om me hier dus te beperken tot dogma: er is nauwelijks een spiritueler 'ding' dan het dogma. Denk daarbij aan het christologische dogma: die van het 'waarlijk God, waarlijk mens', 'twee naturen tezamen en onvermengd in één persoon'. Wat zit daar een leven in. Wat is het goed om het leven, ja zelfs het lied erin te horen. Want doordat in Christus God en mens bijeen komen, kan er echt interactie plaats vinden tussen hemel en aarde. God dringt met zijn gunst en genade door tot in de wereld van het vlees, maar omgekeerd: het 'vlees' wordt nu opgetrokken en mag deelnemen aan het goddelijke leven. Het dogma verwoordt heel scherp hoe God God blijft en toch doordringt tot in de haarvaten van ons leven. En dat de mens mens blijft en toch van binnenuit wordt vernieuwd om deel te mogen nemen aan het leven uit God. Het dogma is niet bedoeld als levensvreemde bewaker, maar als symbool van het grensverkeer. Misschien dat van het dogma soms een gevoelloze grensbewaker is gemaakt, maar het is warm en spiritueel tot op het bot. Dat levert een dubbele spiritualiteit op. De spiritualiteit van de nederigheid, van de leegte, want het is helemaal God die ons zijn genade schenkt. Maar ook de spiritualiteit van de verheffing, van de vernieuwing, van de nieuwe geboorte. Zit ik ernaast als ik stel dat elementen als nederigheid en leegte nog wel een plaats kregen in onze spiritualiteit, maar die van de nieuwe geboorte veel minder? Dat wél de spiritualiteit van de genade, maar niet van de kracht van de genade is ontwikkeld? Dat de contemplatieve blik, die ons inderdaad nederig en leeg maakt van onszelf maar ons ook vult met de heerlijkheid en de liefde van Christus daarom minder plaats heeft gekregen in onze spiritualiteit?

2 Heilige Schrift

Over de Schrift kan ik korter zijn. Die tweede objectieve gestalte. De Schrift is een bij uitstek spiritueel boek. Intussen heeft de confessionele beweging ook de historisch kritische Bijbelwetenschap omarmt. Dat is verheugend en goed. Het is goed omdat je daarmee voorkomt dat de Schrift alle kanten opbuigt. 'Er staat geschreven en het is geschied'. Tegelijk zeg ik wel bij dat er geen cordon sanitaire om de Bijbel getrokken hoeft te worden. Dat is niet erg confessioneel. De moderne Bijbelwetenschapper hoe welkom ook in onze kring en hoezeer te respecteren, heeft niet het patent op de Bijbeluitleg. Dat eindigt bijna altijd in een nieuwe vorm van letterknechterij. Juist de confessie durft het aan de Schrift in de handen van het volk te leggen. En natuurlijk ook in de handen van de kerk. Die heeft voor lange tijd (Patres!) in de Bijbeltekst vier lagen gehoord: de letterlijke, de allegoretische (elk woord is op Christus betrokken), de

tropologische (betrekking hebbend op het leven met God) en de anagogische (verbonden met het eschatologische perspectief van de voleinding). In de Schrift gloeit een vuur dat geest en hart en ziel in brand steekt. In het grote verband van de kerk wordt de kerk al eeuwen spiritueel gelezen. Dat maakt van de Schrift geen wassen neus, de letter wordt aanvaard (het is goed dat we daar steeds aan herinnerd worden), maar het is wel de letter die opengaat naar de Geest. Ik laat dit punt verder liggen, omdat er al voldoende pleidooien in die richting klinken.

3 Kerk

Tenslotte nog iets over de kerk. Die derde. En daarmee het goede recht van kerkelijke vroomheid. Voor spiritualiteit moet je in de kerk zijn. Dat moeten we gewoon met een goed geweten zeggen. Als we er dan maar ook bijzeggen dat de kerk soms zijn best doet dit te verbergen. De spirituele kern van de kerk komt het beste uit in het Sacrament van het heilig Avondmaal, waarmee niets ten nadele van de prediking van het Woord wordt gezegd. Kerk is in de kern de sacramentele gemeenschap met Christus. De kerk gedenkt de dood en de opstanding van Christus, zij wordt door Woord en door brood en wijn verbonden met zijn lichaam en bloed, en zij strekt zich uit naar de volle verschijning van de Heer. Zij is de bruid, die verbonden is en steeds weer verbonden wordt met de bruidegom, Christus. Beeld van de kerk is Maria, die de Heer ontving en die zich aan de Heer heeft gegeven met het offer van haar ja-woord. Opnieuw, zit ik ernaast als ik constateer dat de kerk vooral de horende kerk is, die ambtelijk bediend wordt (dat moet zij ook blijven), en veel minder de kerk van de bruidsgemeenschap met Christus? Dat het ja van Maria en de bereidheid om herberg te zijn voor het Woord is gemarginaliseerd. Dat de spirituele betekenis van het ja-woord, in overgave, in het extatische van de aanbidding, in het knielende van de eerbied, tekort komt?

Als het om kerk gaat en om de spiritualiteit van de kerk, moet ook gedacht worden aan het door de Geest gewekte leven in de heiligen. De kerk is immers *gemeenschap van de heiligen*. Dat heiligen moeten we niet te gemakzuchtig vertalen met allen die geroepen zijn. Geroepen betekent geheiligd, en de kerk is de plaats van heiliging en daarom van heiligen. Van bekende en onbekende heiligen. Van voorbeelden. Waarin het geloof vlees en bloed is geworden. We zullen van onszelf niet zo gauw zeggen dat wij dat zijn, maar we mogen wel zeggen dat onze spiritualiteit verbonden is met die van bidders en van mensen die in hun dagelijkse leven op een bijzondere manier uitdrukking geven en hebben gegeven aan het geloof in Christus. Ook dat bevrijdt ons van de fixatie op de eigen spiritualiteit zonder dat we daarmee gelijk naar een soms weer anoniem collectief verwezen worden.

Is er een confessionele spiritualiteit? Nee, die hoeft er wat mij betreft ook niet te komen. De confessioneel brengt de confessie, de Schrift en de kerk in, en nu gaat het erom dat deze confessioneel samen met de kerk het spirituele tegood dat daarin ligt steeds weer opnieuw ontdekt. Daaraan heb ik met mijn opmerkingen een bijdrage willen geven.